

”Lääkkeitä, viinaa, kännissä ajoa, poliisia ja ambulansseja...”

**ALKOHOLISTIPERHEESSÄ KASVANEET KERTOVAT
ELÄMÄNKOKEMUKSISTAAN LAPSUUDESSA**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Sosiaalialan koulutus

Kevät 2018

Satu Koivurinne

Sosionomi (AMK)
Sosiaalialan koulutus

Tekijä	Satu Koivurinne	Vuosi 2018
Työn nimi	”Lääkkeitä, viinaa, kännissä ajoa, poliisia ja ambulansseja...” Alkoholitiperheessä kasvaneet kertovat elämäkokemuksistaan lapsena.	
Työn ohjaaja	Outi Välimaa	

TIIVISTELMÄ

Suomessa käytetään paljon alkoholia. THL:n tilastojen mukaan sataprosenttiseksi alkoholiksi muutettuna alkoholia kulutetaan 10.3 litraa jokaista 15 vuotta täyttänyttä suomalaista kohden. Alkoholin liiallinen käyttö on suomalaisessa yhteiskunnassa tavallista ja siitä aiheutuu haittoja. Haitat koskettavat alkoholia käyttävän lisäksi myös hänen läheisiään.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista lapsuus on kodissa, jossa vanhemmat juovat liikaa alkoholia sekä miten vanhempien juominen on vaikuttanut elämään lapsuudessa ja myöhemmin aikuisuudessa. Tutkimuskysymyksenä oli seuraava: Mitä alkoholitiperheessä kasvaneet kertovat elämäkokemuksistaan lapsena? Opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin kertomuspyynnöllä, johon vastasi kolme kirjoittajaa. Tutkimus oli laadullinen ja aineiston analyysiin käytettiin kategoria-analyysiä.

Tutkimustulosten mukaan alkoholitiperheessä kasvaneiden lapsuuteen on kuulunut paljon väkivaltaa. Lapsuuden aikaiset erilaiset oireilut sekä koulussa, että kotona ja aikuisuuteen siirtyneet moninaiset haasteet tulevat myös tutkimustuloksissa esille. Sosiaalialan työssä huomioon otettavia asioita olisi perheissä alkoholinkäytön puheeksi ottaminen ja erityisen tuen osoittaminen niille lapsille, joiden vanhemmat käyttävät liikaa alkoholia.

Avainsanat lapsuus, alkoholismi, perhe, elämäkokemus, alkoholihaitat

Sivut 31 sivua, joista liitteitä 3 sivua

Bachelor of Social Services
Degree programme in Social Services

Author	Satu Koivurinne	Year 2018
Subject	"Prescription drugs, booze, drunk driving, police and ambulances..." Childhood experiences of people who grew up in an alcoholic family.	
Supervisor	Outi Välimaa	

ABSTRACT

Alcohol consumption is high in Finland. According to statistics of the National Institute of Health and Welfare (THL), the annual consumption of pure alcohol in liters, per person, aged 15 years old and over is 10.3 liters. Excessive consumption of alcohol is common in the Finnish society and it causes disadvantages. These disadvantages affect not only the users but their close ones as well.

The purpose of this thesis was to find out what childhood is like in a home where parents drink too much alcohol, and how the parents' drinking has affected their children's life in childhood and later in adulthood. The research question was as follows: What do adults who grew up in a family of alcoholics report about their childhood experiences? The research material of the thesis was collected by requesting people to share their experiences. Three writers responded to the request. The study was qualitative and category analysis was used for analyzing the material.

According to the research findings, there has been a lot of violence involved in a childhood in an alcoholic family. The results also indicated various symptoms that had appeared during childhood, both at home and at school, as well as diverse challenges that has transferred to adulthood. Some issues worth noticing in social work would be to address alcohol consumption when discussing with families and to provide special support to children whose parents use too much alcohol.

Keywords Childhood, alcoholism, family, life experience, disadvantages of alcohol

Pages 31 pages including appendices 3 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ.....	2
3	ALKOHOLIHAITAT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA.....	4
4	LAPSEEN KOHDISTUVAT ALKOHOLIHAITAT	5
5	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	7
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	8
6.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys.....	8
6.2	Tutkimusaineiston kuvaus.....	9
6.3	Tutkimusmetodi ja aineiston analyysitapa	9
6.4	Analyysin toteutus.....	10
6.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	12
7	TUTKIMUSTULOKSET	14
7.1	Lapsuudessa oli paljon väkivaltaa	14
7.2	Varuillaan ja valppaana olo siirtyi uniin	17
7.3	Aloin oireilla	18
7.4	Huolehdin, hoidin, siivosin	19
7.5	Jäljet aikuisuudessa	21
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	22
9	POHDINTA.....	24
	LÄHTEET	27

Liitteet

Liite 1 Kertomuspyyntö

1 JOHDANTO

Alkoholi, väkivalta ja vanhemmuuden velvollisuuksien laiminlyönti kytkeytyvät usein toisiinsa. Alkoholi on yleinen, laillinen ja helposti saatavilla oleva päihde. Kodin seinien sisäpuolella, sekä niiden ulkopuolella tapahtuva liiallinen juominen on suomalaisessa yhteiskunnassa tavallista. Alkoholin liiallinen käyttö saattaa aiheuttaa juovan yksilön lisäksi haittoja myös hänen läheisilleen. Läheisten kokema haitta saattaa myös jäädä piiloon heidän kokemansa häpeän vuoksi. Alkoholihaitat sekä käyttäjän, että läheisten osalta usein kärjistyvät ulkopuolisille näkyviksi koko laajuudessaan vasta vuosien käytön jälkeen.

Alkoholia kulutetaan Suomessa paljon. THL:n tilastoista näkyy, että jokaista 15 vuotta täyttänyttä Suomen kansalaista kohden vuonna 2017 kuului (sataprosenttiseksi alkoholiksi muutettuna) 10.3 litraa alkoholia (THL n.d.a). Alkoholihaitat työllistävät yhteiskunnassamme useita eri alojen ammattilaisia, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa. Haitat aiheuttavat laajasti rahallisesti mitattavissa olevia kustannuksia, esimerkiksi terveydenhuollosta ja lastensuojelun toimenpiteistä johtuvia kustannuksia, sekä järjestyksenvalvonnasta ja päihtyneen häiriökäyttäytymisen vuoksi aiheutuneita kustannuksia. Alkoholin liikakäytöstä aiheutuu läheisille myös inhimillistä kärsimystä, jota on hankala taloudellisesti mitata.

Alkoholilaki uudistui 1.3.2018 vapauttaen esimerkiksi alkoholin myyntiä, saatavuutta ja anniskelupaikkojen aukioloaikoja (STM n.d.b). Ennusteita alkoholin vapauttamisen vaikutuksien haitallisuudesta on tehty puolesta ja vastaan. Sosiaali- ja terveysministeriön Alkoholilain lapsivaikutusten arvioinnissa haittojen lisääntymistä perustellaan alkoholin lisääntyneellä saatavuudella ja markkinoinnilla sekä yleisimmin kaupan olevien alkoholi-juomien väkevöitymisellä. (STM n.d.c.)

Kiinnostuin tutkimusaiheesta tavatessani säännöllisesti työssäni lapsiperheiden vanhempia. Yhdessä pohdimme heidän elämäänsä sekä siihen liittyneitä vaikeuksia. Vanhemmat kertoivat lapsuudestaan ja heidän omien vanhempiansa päihteidenkäytöstä. Vanhempien kanssa käydyissä keskusteluissa tuli esille joitain kaikille heille yhteisiä teemoja, joita he kertoivat lapsena kokeneensa; vanhemman liiallinen juominen, väkivaltaa nähtynä tai koettuna sekä erilaiset laiminlyödyksi tulemisen ja turvattomuuden kokemukset. Vanhemmat pohtivat tapaamisissamme myös sitä, millä tavoin osa heidän kokemuksistaan vielä aikuisenakin vaikuttivat.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan lapsuudenkokemuksia, joita alkoholistikodissa kasvaneet kertovat aikuisena. Tutkimus perustuu elämäkokemuskertomuksiin, joita tutkimukseen osallistuneet ovat kirjoittaneet. Tutkimuksessa selvitetään miten alkoholi on lapsuudenperheessä näkynyt ja millaista kasvaminen perheessä on ollut. Kertomuksen kirjoittajat ovat

pohtineet myös sitä, millä tavoin alkoholin runsas läsnäolo heidän lapsuudessaan on heidän aikuisuuteensa vaikuttanut.

2 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

Kirjallisuudessa esiintyy alkoholistin ja alkoholiongelmaisen rinnalla useita eri käsitteitä, esimerkiksi *päihdeongelmainen* ja *alkoholin suurkuluttaja*. Usein näillä käsitteillä tarkoitetaan samankaltaista, yksilön kannalta liiallista alkoholin käyttöä. Missä vaiheessa suurkuluttajasta tulee alkoholisti ja mikä ero on *alkoholiongelmaisella* ja *alkoholistilla*? Mitä on *alkoholin normaali käyttö* ja minkä verran voi alkoholia käyttää, ennen kuin se on *normaalista poikkeavaa*? Tässä kappaleessa käsitellään alkoholin käyttöön liittyviä keskeisiä käsitteitä ja määritelmiä.

Arkikeskusteluissa alkoholiin liittyvä käsitteiden määrittely on helpompaa kuin tieteellinen määrittely. Normaalista poikkeavan ja normaalin alkoholin käytön määrät sekä määritelmät ovat sidoksissa vahvasti kulttuuriin, jossa eletään sekä yksilöön, joka alkoholia käyttää. Tieteelliset määritelmät vaihtelevat jonkin verran näkökulmasta tai lähteestä riippuen. *Alkoholismi* ja *alkoholisti* ovat tuttuja käsitteitä arkikäytössä. Niitä on totuttu käyttämään sairaalloisesti juovasta yksilöstä ja alkoholismiin sairastuneesta yksilöstä. Alkoholismin sairauspohjaisesta määritelmästä ei kuitenkaan olla yhteiskunnallisesti, eikä tieteellisesti yhtä mieltä. Kriittisesti alkoholismiin sairautena suhtautuvat käyttävät *addiktion*, *riippuvuuden* ja *päihdeongelman* käsitteitä alkoholin liikakäytön yhteydessä. (Itäpuisto 2005, 15.)

Terveyskirjasto käsittelee *alkoholismia* kroonisena sairautena, johon liittyy sekä mielen, että elimistön riippuvuustila. Alkoholismiin kuuluu alkoholin usein toistuva, jatkuva tai pakonomainen käyttö, alkoholin aiheuttamista sosiaalisista ja terveydellisistä haitoista huolimatta, sekä kohonnut alkoholin toleranssi. Vieroitus- tai lopetusoireet seuraavat alkoholinkäytön jälkeisinä päivinä ja saavat yksilön jatkamaan alkoholin liiallista käyttöä. Humaltiloihin liittyy sammumisia, muistikatkoksia, erilaisia ristiriitoja alkoholia käyttävän läheisten kanssa, vaikeuksia työelämässä, taloudellisia vaikeuksia sekä rikkeitä tai rikoksia. Alkoholia käyttävä henkilö ei halustaan huolimatta kykene lopettamaan tai vähentämään alkoholin käyttöä. (Duodecim Terveyskirjasto n.d.d.)

Alkoholin ongelmakäyttöä riippuvuutena tarkasteleva kirjallisuus määrittelee ongelmakäytölle eri muotoja. Alkoholin käyttö voidaan luokitella liialliseksi ilman, että henkilölle, joka alkoholia juo, on vielä kehittynyt haittoja tai riippuvuutta. Jos juomiseen liittyy haittoja tai riski saada haittoja, voidaan puhua *ongelmallisesta juomisesta*. Ongelmakäytön kolme eri tasoa ovat *riskikäyttö*, *haitallinen käyttö* ja *alkoholiriippuvuus*, joista alkoholiriippuvuus on vaikein ongelmakäytön muoto. Rajat ongelmakäytön muotojen välillä ovat liukuvia ja hankalasti määriteltäviä. Alkoholiriippuvuutta

luonnehtii juomisen pakonomaisuus, vieroitusoireet, toleranssin kasvu ja juomisen jatkuminen haitoista huolimatta. Alkoholin haitalliseen käyttöön liittyy alkoholin aiheuttamat fyysiset ja psyykkiset haitat, ilman riippuvuutta. Alkoholin riskikäyttäjällä juomisen määrien rajat ylittyvät ilman merkittäviä juovalle yksilölle aiheutuneita haittoja. (Aalto 2015, 8-9.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa alkoholi on tuttu vieras arjessa ja juhlassa. Kirjallisuudessa, elokuvassa, musiikissa, puheissa ja perinteissä *alkoholisti* tulkitaan räyhääväksi, perheensä hankeen ajavaksi, *juopoksi isäksi*. Käsitteenä *alkoholistiperhe* tai *juoppoperhe* mielletään perheeksi, jossa joko äiti tai isä tai molemmat ovat alkoholiongelmaisia. Käsitteet alkoholiongelmien biologisesta periytymisestä on yleinen vielä nykyäänkin. Oletus siitä, että alkoholiongelmisten vanhempien lapset kotona koetuista traumaista huolimatta alkaisivat itsekin alkoholin suurkuluttajiksi, on myös tavallista. (Itäpuisto 2005, 11.)

Itäpuisto väitöskirjassaan toteaa, että käsitteitä, joilla kuvataan alkoholin aiheuttamia sosiaalisia haittoja, on liian vähän. Varsinkin alkoholiongelmisten vanhempien lasten asemaa kuvaavien käsitteiden puutetta hän korostaa. Käsitteet *alkoholiperhe* tai *alkoholistiperhe* eivät suoranaisesti nosta lapsen subjektiivista kokemusta vanhempien juomisesta käsittelyyn keskiöön. Lasta häiritsevä vanhemman juominen voi vanhemman näkökulmasta olla vähäistäkin, ei alkoholista juomista. Käsite *alkoholiperhe* antaa siksi paremmin tilaa lapsen omalle kokemukselle, kuin *alkoholistiperhe*. *Vanhemman alkoholiongelmasta kärsivä lapsi* tai *vanhemman lasta häiritsevä* juominen ovat käsitteinä sellaisia, joissa tulee huomioiduksi lapsen kokemus. (Itäpuisto 2005, 14-15.)

Alkoholin käyttöön liittyvä käsitteistö on moninaista. Tässä opinnäytetyössä on päädytty käyttämään arkipuheista tutun alkoholisti käsitteen rinnalla muitakin alkoholin liikkäyttöä luonnehtivia, lähdekirjallisuudessa esiintyneitä käsitteitä. Opinnäytetyön tutkimuksen kohteena ovat lapsuudenaikaiset elämäkokemukset tutkimukseen osallistuneiden kertomana. Kirjoittajien elämäkokemuskertomusten rajaaminen tai sitominen vain vanhempien tietynlaiseen alkoholinkäyttötapaan ei ollut tutkimuksen kannalta oleellista eikä käsitteistön ja määritelmien hajanaisuuden vuoksi kannattavaa.

3 ALKOHOLIHAIATAT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

Yksilön käyttäessä alkoholia liikaa, aiheutuu siitä haittoja juovalle yksilölle itselle, yhteiskunnalle sekä juovan yksilön läheisille. Alkoholin aiheuttamat haitat voidaan määritellä myös terveydellisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin haittoihin. Tässä kappaleessa pohditaan sitä, miten alkoholihaitat näkyvät käyttäjässä sekä yhteiskunnassa.

Alkoholin ongelmakäyttö on Suomessa tavallista. Yli 90% suomalaisista käyttää alkoholia. Naisista 17% ja miehistä 27% juo alkoholia joka viikonloppu. Liikaa alkoholia käyttäviä on arvioitu Suomessa olevan noin 600 000-700 000 yksilöä. Alkoholiriippuvuus on suomalainen kansansairaus, jota arviolta sairastaa miehistä 7% ja naisista 2%. On arvioitu, että alkoholin ongelmakäyttö lisääntyy nopeammin, kuin alkoholin kokonaiskulutus. (Aalto 2015, 12.)

Alkoholin aiheuttamista haitoista yksi merkittävin on sen aiheuttamat terveydelliset haitat ja sairaudet, joita on todettu olevan yli 60 erilaista. Terveysongelmia, joita alkoholi käyttäjässään aiheuttaa, ovat esimerkiksi masennus, ahdistuneisuus, vatsan sairaudet ja erilaiset tapaturmat. Alkoholia runsaasti käytävillä sairauteen liittyvät poissaolot työpaikalta ovat kaksinkertaiset, kun verrataan siihen väestön osaan, jotka eivät käytä tai käyttävät alkoholia kohtuullisesti. Pitkään jatkunut alkoholin ongelmallinen käyttö nostaa riskiä sairastua muun muassa maksakirroosiin, haimatulehdukseen ja erilaisiin syöpiin. (Aalto 2015, 13.)

Alkoholia runsaasti käytävillä on 10 vuotta lyhempi elinikä ja kolminkertainen kuolemanvaara muuhun väestöön verrattuna. Alkoholin seurauksiin kuolee Suomessa 2000 ihmistä vuodessa. Alkoholi liittyy useissa tapauksissa myös väkivaltarikoksiin, itsemurhiin, tapaturmiin sekä henkiriikoksiin. Yksi työikäisten kuolinsyistä, sekä miehillä että naisilla, on alkoholiperäiset sairaudet tai alkoholimyrkytys. Alkoholihaittojen kustannukset syntyvät suurilta osin terveys ja sosiaalipalveluiden käytöstä, työstä poissaoloista, järjestyshäiriöistä, rikollisuudesta ja lähiympäristön hyvinvoinnin heikkenemisestä. Alkoholin aiheuttamien välittömien haittojen kustannukset ovat noin miljardi euroa vuodessa. (Aalto 2015, 14.)

Alkoholin aiheuttamia haittoja voidaan tarkastella myös tilannekohtaisina ja pitkäaikaiskäytön haittoina sekä sosiaalisina haittoina. Tilannekohtaisia haittoja ovat esimerkiksi tapaturmat, väkivalta, liikennejuoppous ja itsemurhat. Pitkäaikaiskäytön haittoja ovat erilaiset alkoholin käyttäjässään aiheuttamat elinvauriot, raskaana olevan äidin juomisen seurauksena syntyneet sikiövauriot sekä alkoholia pitkään käyttäneelle syntynyt alkoholiriippuvuus. Alkoholinkäytön aiheuttamista sosiaalisista haitoista tavallisimpia ovat erilaiset ihmissuhdeongelmat, lasten laiminlyönti, perheväkivalta, työelämän ongelmat, syrjäytyminen, taloudelliset ongelmat sekä järjestysongelmat ja rikollisuus. (Aalto 2015, 13.)

4 LAPSEEN KOHDISTUVAT ALKOHOLIHAITAT

Tämä kappale käsittelee niitä haittoja, joita vanhemman liiallinen juominen aiheuttaa lapselle. Kun perheen aikuinen tai aikuiset käyttävät alkoholia pitkään, alkaa se näkyä perheen toimintavoissa. Alkohoiliin liittyvät ongelmat muokkaavat perheen tapoja toimia, huolimatta siitä, millaiset perheen taustat aiemmin ovat olleet. Juomiseen liittyvät asiat ja ongelmat yritetään pitää perheen ulkopuolisilta salassa, jolloin perheen toimintavoissa saattaa näkyä jähmeyttä sekä eristäytyneisyyttä. (Mäkelä 2015, 115.)

Alkoholikeskustelut yhteiskunnassa ja tutkimuksissa keskittyvät paljolti alkoholia käyttäviin aikuisiin, heidän juomistapoihinsa sekä niihin liittyviin ongelmiin ja ongelmien ratkaisuyrityksiin, vaikka Suomessa on arvioitu olevan kymmeniä tuhansia lapsia, joille vanhempien juominen aiheuttaa haittoja. Lapsia häiritsevä vanhemman juominen ei ole pelkästään alkoholistiseksi juomiseksi määriteltävää juomista ja lasta häiritsevä juominen voi syntyä aikuisen näkökulmasta jo vähäisistäkin juoduista alkoholimääristä. Lasten pahoinvointi on lisääntynyt 1990-luvulla. Vanhempien päihdeongelmat ovat yksi tärkeimmistä perusteista lastensuojelullisille toimenpiteille ja huostaanotoille. Sekä vanhempien päihdeongelmat että lastensuojelutoimet ovat lisääntyneet 2000-luvulla. Lasten elämää merkittävästi vaikuttaa naisten päihdeongelmien yleistyminen. (Itäpuisto 2005, 11-12, 14.)

Vanhempien juomisen aiheuttamat häiriöt lapsille ovat moninaisia. Liikakäytöstä muodostuu lääketieteellinen, sosiaalinen ja taloudellinen ongelmien verkosto, josta kokonaisvaltaiset vauriot ja haitat eivät helposti erotu. Lastensuojelu tarjoaa yhden viranomaisten tietoon päätyneiden alkoholiperheiden ongelmien tarkastelun ja auttamisen väylän. Aiheen ja keskustelun väistely, sekä ongelman vähättely tai kieltäminen on juovilla vanhemmilla kuitenkin tavallista. Perheen lapset eivät osaa tai halua kertoa olostaan juovassa perheessä. Alkoholin käytön salailu ja peittely, sekä alkoholinkäytön arkipäiväistäminen kuuluvat alkoholin suurkulutuksen kulttuuriin. Vanhempien lasta häiritsevä juomiskäyttäytyminen rapauttaa lapsen hyvinvointia merkittävästi. Jos joka kymmenes suomalainen lapsi kärsii vanhempien alkoholinkäytöstä ja alkoholin käytöstä johtuneet haitat yhteiskunnassa ovat lisääntyneet, voidaan puhua jo vakavasta sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta ongelmasta. (Itäpuisto 2005, 11-12, 15.)

Vanhemman juominen muuttuu lapsen ongelmaksi, kun se häiritsee lasta tai aiheuttaa lapselle kärsimystä. Humalaisen vanhemman väkivaltainen, arvaamaton ja riitainen käytös yhdistettynä korotettuun ääneen sekä järjettömiin puheisiin on lapselle pelottavaa. Vaikka humalainen vanhempi ei olisi ilkeä tai väkivaltainen, saattaa lapsi kokea vanhempansa, jonka olemusta, puhetapaa ja liikkumista humalatila on muuttanut, ahdistavana ja

pelottavana. Keskeisimpiä haittoja, joita lapset vanhempien juomisen seurauksena kokevat, ovat erilaiset negatiivisista tunteista aiheutuneet sosiaaliset ja emotionaaliset haitat. Pitkään jatkuessaan nämä haitat ovat vaaraksi lapsen normaalille fyysiselle ja psyykkiselle kehitykselle. Lapset kokevat juomista haitallisempaan humalaisen vanhemman häiritsevän, riittaisen ja väkivaltaisen käytöksen. Väkivallan eri muodoissaan on todettu olevan yleistä alkoholiongelmallisilla vanhemmilla ja se voi olla puolisoiden välistä tai kohdistua lapseen. Vanhempien liiallinen alkoholinkäyttö on uhka lapsen perusturvallisuudelle ja aiheuttaa lapseen kohdistuvaa laiminlyöntiä sekä heitteillejättöä. Vanhempien runsas alkoholinkäyttö on monitasoinen ongelma ja sillä on merkittävä vaikutus lapsen elämään. (Lasinen lapsuus n.d.e.)

Holmila ja Kantola ovat keränneet, kirjaan Pullonkauloja, eri kirjoittajien kertomuksia läheisen juomisesta. Peltoniemi kertoo tässä kirjassa olevassa artikkelissaan ”Lapsen elämä suomalaisessa alkoholiperheessä” siitä, miten vanhempien juominen perheen lapseen vaikuttaa. Hän toteaa, että erityisesti alkoholin varjoon jää lapsen edun ja tarpeiden huomioiminen, kun aikuinen humaltuu ja pitää hauskaa. Kaikille ei vanhempien juominen kuitenkaan aiheuta ongelmia ja ongelmat saattavat näyttäytyä myös välillisinä, kuten huonona koulumenestyksenä tai alentuneena itsetuntona sekä sopeutumisen ongelmina. Yleisimpiä lapsuudessa koettuja ongelmia juovassa perheessä ovat olleet perheriitojen näkeminen, turvattomuuden kokeminen, vanhempiin liittyvät pelot, yleinen ahdistuneisuus, masentuneisuus ja koulun käyntiin liittyvät vaikeudet. Vanhempiin liittyvät häpeän tunteet, luottamuksen menetys vanhempiin sekä lasten pahoinpitely ovat myös artikkelissa mainittuja päihdeperheessä eläneiden lapsuuteen kuuluneita ongelmia. Jotkut haitoista, joita vanhempien juominen lapsille aiheuttaa, saattavat seurata kasvavaa lasta aikuisuuteen. (Peltoniemi 2003, 53-57.)

Yleisin ongelma, joka lapsuuden alkoholin kyllästävästä kodista aikuisuuteen seuraa, on vääristynyt suhde alkoholiin. Lapsuuden viinanhuuruudessa kodissa viettäneet lapset saattavat itse aikuisena kärsiä alkoholin väärinkäytöstä, paheksua alkoholin käyttöä tai ahdistua tilanteissa, joissa alkoholia käytetään. Peltoniemi listaa myös muita lapsuudesta aikuisuuteen siirtyneitä ongelmia, kuten omaan persoonaan ja ihmissuhteisiin liittyvät ongelmat, parisuhdeongelmat, pelokkuus, jännittyneisyys, identiteettiongelmat, luottamuksen ongelmat, turvattomuus ja voimattomuus. (Peltoniemi 2003, 53-57.)

Perheissä piilevä aikuisten liiallinen alkoholinkäyttö on yleistä. Suomalaisperheistä joka viides on sellainen, jossa käytetään liikaa alkoholia ja joka kymmenes lapsi saa akuutteja tai pysyviä haittoja vanhempiensa alkoholinkäytöstä. Vanhempien päihdeongelma on aliarvioitu perheväkivallan ja lapsiin kohdistuvan laiminlyönnin yksi muoto sekä vakavin yksittäisistä lapsen pahoinvointia aiheuttavista syistä. Vanhempien satunnaiset kontrolloi-

mattomat alkoholinkäyttökerrat aiheuttavat lapsille haittaa ja pelkoja samalla tavalla kuin toistuva, runsas alkoholinkäyttö. Yleisin syy huostaanottoihin, joiden määrä on viimeisen kymmenen vuoden aikana noussut tuhansilla, on alkoholinkäyttö ja siihen liittynyt väkivalta. Yleisesti ottaen on jäänyt ymmärtämättä, miten suuresti vanhempien päihteiden käyttö vaikuttaa kehittyvän lapsen tunne-elämään, valintojen tekemiseen sekä mahdolliseen myöhempään päihteiden käyttöön. Vaikka kaikki lapset eivät kärsi vanhempiensa juomisesta, on haittoja kokeva lapsien määrä suuri. Vanhempien liiallisen alkoholinkäytön lapsiin aiheuttamat haitat on kansanterveydellinen ja laajamittainen ongelma, jonka laajuutta ei ole oikein käsitetty. (Peltoniemi 2003, 56; Lasten seurassa.fi n.d.f.)

5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Väitöskirjoissa, joissa käsitellään vanhempien alkoholikäyttöä ja sen seurausta lapsille, on tutkimuksen näkökulmana usein ollut lapsen sikiöaikainen altistus alkoholille. Pro graduissa ja opinnäytetyöissä on enemmän tutkimuksia, jotka keskittyvät lapsen kokemukseen vanhempien päihteidenkäytöstä. Valitsin tähän opinnäytetyöhön tarkasteltavaksi väitöskirjan ja pro gradu tutkielman. Molemmissa tutkimuksissa on tutkimuksen kohteena aikuisina kerrotut lapsuudenkokemukset päihdeperheissä kasvamisesta. Tässä luvussa seuraavaksi esitellään lyhyesti näiden kahden tutkimusten sisältöä.

Maritta Itäpuiston tekemässä väitöskirjassa tarkastellaan kokemuksia, jotka ovat syntyneet lapsuuden alkoholiongelmaisessa perheessä viettäneiden lasten elämästä. Tutkimuksen haastateltavat ja tutkimusta varten elämäkokemuksistaan kirjoittaneet ovat eri-ikäisiä ja heidän lapsuuden perheessä on ollut joko yksi tai kaksi alkoholiongelmaista vanhempaa. Itäpuisto hakee tutkimuksessaan erityisesti lapsuudenkokemusten kuvauksia, mutta myös tietoa siitä, miten lapset ovat selviytyneet ja toimineet perheessä, jossa juotiin. (Itäpuisto 2005, 11-14.)

Itäpuisto esittelee tutkimuksensa havaintoina muun muassa sen, että lapset ja aikuiset määrittelevät alkoholiongelmaisen eri tavoin. Alkoholikäyttävän vanhemman määrittelemisen ongelmakäyttäjäksi on hankalaa. Raja ongelmakäytön ja normaalikäytön välillä on häilyvä. Lisäksi alkoholiongelmaan helposti kietoutuu myös muita ongelmia, kuten väkivaltaa. Itäpuiston tutkimuksessa tulee esille lapsena koettu leimautumisen ja hyläytyksi tulemisen tunteet. Tutkimuksen mukaan vain harvat perheet ovat saaneet apua tilanteessa, jossa vanhemmat juovat. Tutkimuksessa lopuksi pohditaan sitä, miten voitaisiin helpottaa alkoholiongelmaisissa perheissä elävien lasten elämää. Itäpuisto toteaa tähän pohdintaan liittyen, että ihmisten tuottamat ja rakentamat ongelmat ovat myös sellaisia ongelmia, jotka ovat ihmisten korjattavissa. (Itäpuisto 2005, 11-14.)

Saija Fabritiuksen pro gradu tutkielma kuvaa vanhempien alkoholinkäytön vaikutuksia lapseen. Tutkimus keskittyy erityisesti siihen, mitä vanhempien alkoholinkäytöstä on lapselle seurannut sekä siihen, miten lapsi on seurauksista selviytynyt. Tutkimuksen aineistona on aiheesta 20- 35 – vuotiailta naisilta kerätyt kertomukset, joissa tutkimukseen osallistuneet kirjoittavat lapsuudestaan ja nuoruudestaan sekä siitä, miten vanhemman alkoholinkäyttö on heidän elämänsä ja minuuteensa vaikuttanut. Tutkimuksen kohteena ovat naisten kokemukset ja tutkimuksessa tuodaan esille se, miten kirjoittajien sukupuoli on vaikuttanut havaintoihin, tulkintoihin ja selviytymiseen. Fabritius pohtii tutkimuksessaan myös lasten selviytymistä, sekä selviytymisen sisältöä ja merkitystä. Selviytymistä hän käsittelee osana tutkimusta varten kirjoitettuja tarinoita, eikä niinkään erillisenä ilmiönä. (Fabritius 2007, 1-2.)

Tutkimuksessa ilmenee, että yleisimmät ongelmat, joita vanhempien juominen lapsuudessa heille aiheutti, olivat pelko, viha, häpeä, syyllisyys ja väkivalta. Aikuisuudessa tutkittavien ongelmat yleisimmin ovat liittyneet omaan alkoholisuhteeseen sekä humalaisiin ihmisiin, luottamuksen ongelmiin sekä parisuhdepulmiin. Fabritius päättelee tutkimuksessaan olevien kertomusten perusteella, että lapset ovat yksin kokemustensa kanssa ja heiltä puuttuu perheen ulkopuolisten aikuisten turvaverkko lähes kokonaan. Fabritius toteaa, että konkreettisen avun lisäksi lapsen kuunteleminen ja tukeminen olisi tärkeää. Tapoja, joilla lapset yrittivät selviytyä alkoholikylläisessä kodissa, tutkimuksessa ilmeni monia. Yleisimpiä olivat vanhemman vältteleminen, juomiseen puuttuminen ja vaikutusten minimoiminen. Keinojen tarkoituksena ei ollut saada vanhempaa lopettamaan juomistaan, vaan lapsen tarkoitus oli selviytyä kyseessä olevassa tilanteessa. (Fabritius 2007, 29-41.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan ensin tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys. Lisäksi esitellään tutkimusaineisto, sekä miten se on kerätty. Tutkimuksessa tutkimusmetodina käytettiin laadullista menetelmää ja aineiston analyysitapa oli kategoria-analyysi. Sekä metodi, että analyysitapa käsitellään tässä luvussa. Lopuksi kerrotaan, miten analyysi toteutettiin ja pohditaan tutkimuksenteon luotettavuutta ja eettisyyttä.

6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa siitä, mitä tutkittavat aikuiset kertovat lapsuudestaan ja kokemuksistaan alkoholiperheessä. Tarkoitus on saada tietoa myös siitä, miten sosiaalialan työssä voi tukea ja auttaa niitä lapsia, jotka kokevat vanhempiensa juomisen häiritsevänä.

Haluan kiinnittää huomiota siihen, mitä alkoholin voimakas läsnäolo toi perheeseen ja mitä tutkittavat aikuisena asiasta kertovat. Tutkittavat kertomukset ovat elämäkokemuskuvauksia, eikä siksi ole oleellista arvioida kuinka todenmukaisia kertomukset ovat. Tutkimuskysymys oli: *Mitä alkoholiperheessä kasvaneet kertovat elämäkokemuksistaan lapsena?*

6.2 Tutkimusaineiston kuvaus

Tutkimusaineisto hankittiin siten, että annoin omassa verkostossani oleville ihmisille viisi kirjettä ja pyysin heitä antamaan kirjeitä eteenpäin omassa verkostossaan. Saatekirjeessä kerroin tekeväni opinnäytetyötä alkoholiperheessä kasvaneen elämäkokemuksista.

Kirjeissä olevissa kirjoituspyynnöissä ohjeistettiin kirjoittajaa kertomaan nimettömänä lapsuutensa kokemuksista perheessä, jossa molemmat vanhemmat tai toinen heistä käytti runsaasti alkoholia. Pyysin palauttamaan kertomuksen kirjeen mukana tullessa postimerkillä, omalla nimelläni ja osoitteellani varustetussa kirjekuoressa.

Kirjoittajaa pyydettiin kertomaan millaisessa perheessä hän oli kasvanut. Ohjeessa pyydettiin kirjoittajaa kertomaan myös siitä, miten alkoholi oli näkynyt ja tuntunut perheessä, sekä kuvaamaan konkreettisia lapsuuden tilanteita. Lopuksi pyydettiin kirjoittajaa pohtimaan ja kirjoittamaan siitä, mitä lapsuudesta on aikuisuuteen siirtynyt. (Liite 1).

Sain postin välityksellä kotiini kolme palautuskuorta, joissa oli kussakin yksi kertomus sekä rastitettu lupalappu kertomuksen käyttämiseen tutkimustarkoituksessa opinnäytetyötä varten. Missään kertomuksessa ei ollut mukana kirjoittajien nimiä tai yhteystietoja, joten kertomusten lähettäjien henkilöllisyydestä minulla ei ole tietoa. Kirjoittajat olivat kaikki naisia, joiden keski-ikä oli 41 vuotta.

6.3 Tutkimusmetodi ja aineiston analyysitapa

Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen periaatteina on kuvata todellista elämää, sekä tutkia kohdetta kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen erityispiirteisiin kuuluu tutkittavien näkökulman esilletuominen, sekä tapauksien ainutlaatuisuuden huomioiminen aineistoa tulkittaessa. Laadullinen tutkimus on prosessina joiltain osin kertaluontoinen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161, 164, Alasuutari 2007, 24.)

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin kategoria-analyysiä. Se on sosiiaalitieteellinen, kulttuurinen ja moraalinen tapa lähestyä ja tarkastella aineistoa. Kategoriat ovat nimeämistä, luokittelua ja määrittelyä. Kategorioiden avulla järjestämme arkista elämää, ihmisiä ja ympäröivää maailmaa tietynlaiseksi kokonaisuudeksi. Kategorisointi vastaa ihmisen kulttuuriseen

tarpeeseen järjestellä kokemuksia ja sekaisin olevia asioita. Asioiden jakaminen erilaisiin kategorioihin ja asioille merkityksien luominen erilaisten luokittelujärjestelmien sisällä auttaa luomaan selkeyttä asioihin. Kategoria-analyysi antaa mahdollisuuden elämäkokemukseen perustuvan aineiston yksityiskohtaiseen tarkasteluun, sekä monenlaisten teemojen huomioimiseen. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012, 9-10, 19.)

Tutkimuksen aineistona ovat alkoholiperheessä kasvaneiden kertomukset. Narratiivisen tutkimuksen keskeisin asia on kertomusten analysoiminen. Kertomus on tapa ymmärtää elämää, löytää sieltä merkityksiä sekä tuottaa ja välittää tietoa. Tässä tutkimuksessa oli tarkoitus saada elämäkokemuksiin pohjautuvaa tietoa alkoholistikodissa kasvamisesta. Kertomus auttaa ihmisiä ymmärtämään itseään ja asioiden yhteyksiä sekä se voi olla kokonaisvaltainen ja elämäntapa- tai keskittyä yhteen valittuun teemaan, josta tutkittavia pyydetään kertomaan. (Hirsjärvi 2013, 218-219.)

6.4 Analyysin toteutus

Aloitin tekemään kategoria-analyysiä siten, että litteroin tekstin, eli kirjoitin kaikki kolme kertomusta peräkkäin yhdeksi isoksi tekstikokonaisuudeksi käyttäen suurta riviväliä. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 30 sivua. Luin litteroitua tekstiä monta kertaa alusta loppuun, jotta aineisto tulisi tutuksi. Useiden lukukertojen jälkeen tekstistä alkoi erottua elämäkokemuksista kertovia lauseita ja ilmaisuja. Kirjoittajien kirjoitustyyli oli rikasta, kuvailevaa ja tunteikasta. Lukijana oli oltava tarkkana siitä, että kirjoittajien voimakkaat ja vetoavat ilmaisut eivät välttämättä kaikki ole kertojan elämäkokemuskuvausta, eivätkä vastaa tutkimuskysymykseen.

Seuraavaksi aloin etsiä aineistosta alkoholiperheessä kasvamiseen liittyviä kategorioita. Käytännössä kategoriat löytyivät niin, että alleviivasin tekstistä sanat ja lauseet, jotka kertovat kirjoittajan elämäkokemuksista lapsuudessa alkoholin käytön keskellä. Nämä litteroidusta tekstistä alleviivatut elämäkokemusta ilmaisevat sanat ja lauseet kirjoitin kunkin omalle rivilleen yhdeksi pitkäksi luetteloksi. Suurensin sana- ja lauseluettelon fonttikokoa ja riviväliä. Tulostin luettelon, jonka jälkeen leikkasin jokaisen sanan tai lauseen rivi riviltä liuskoiksi. Elämäkokemusta tarkoittavia sana- ja lauseliuksia tuli yhteensä 246 kappaletta.

Saadakseni selville millaisia kategorioita tai kategoriaryhmiä elämäkokemusta tarkoittavista liuskoista syntyy, levitin kaikki liuskat pöydälle ja aloin yhdistelemään samaa tarkoittavia sana- ja lauseliuksia omiin ryhmiinsä. Tällä tavoin sana- ja lauseliuksia yhdistelemällä muodostui ensin kuusi erilaista kategoriaryhmää. Nimesin ryhmät sisällön mukaan. Alkoholistikodin tapahtumia -ryhmään esimerkiksi kuuluivat kaikki ne liuskat, joissa kirjoittajat kuvailevat tapahtumia ja olosuhteita, joita alkoholisti kodissa on ollut. Kategoriaryhmät, jotka aluksi muodostuivat, olivat seuraavat:

Tunnesanat

Mitä kertoja teki vanhemman puolesta, tai perheessä, kun vanhempi joi

Selviytymiseen liittyviä mainintoja

Alkoholistikodin tapahtumia

Lapsen kokemaa

Kokemukset aikuisuudessa.

Tein ryhmittelyn toisen kerran kategorioiden määrän vähentämiseksi ja kategorioiden sisällön täsmentymiseksi. Karsin pois ilmauksia, jotka eivät täsmällisesti olleet elämäkokemusten kuvailua. Niputin sana- ja lauseliuksia uudelleen omiin ryhmiinsä siten, että samaa tarkoittavat liuskat laitoin yhteen ryhmään. Lisäksi niputin liuskat kunkin ryhmän sisällä eri alotsikoiden alle. Sain näin selville esimerkiksi Tunnepuhe -kategorian kohdalla, millaisia tunteita alkoholistiperheessä kasvanut käy läpi. Täsmennyneet viisi kategoriaryhmää ja niihin kuuluneita kategorioita olivat seuraavat:

Tunnepuhe (yksinäisyys, häpeä, viha, pelko, huoli ja pahaolo)

Mitä kodissa tapahtui (kotiolojen ja lapsuuden kuvausta, sairautta, väkivaltaa)

Mitä lapsena alkoholistikodissa tein (huolehdin, hoidin, siivosin, isovanhemmille tai kaverille)

Millainen lapsi olin (vaikutukset koulussa, vaikutukset kehoon ja mieleen)

Minkä jäljen alkoholismi on minuun jättänyt (jäljet, elämäntapa, epävarmuus, stressi ja väsymys, epäluottamus, kontrolli, ylisuorittaminen, turvattomuus)

Kävin elämäkokemusilmauksia ja ryhmittelyä läpi vielä kaksi kertaa. Tarkistin vastaako sana tai lause elämäkokemusta ja jätin pois ilmauksia, jotka eivät tarkasti vastanneet tutkimuskysymykseen. Siirsin ilmauksia myös vieläkin tarkemmin vastaamaan ryhmänsä otsikkoa. Alkuperäisestä 246 elämäkokemusmaininnasta tutkimuskysymykseen vastaavaa mainintaa jäi 96 kappaletta, joista muodostuivat lopulliset viisi kategoriaryhmää.

Nimesin nämä viisi kategoriaryhmää aineistosta saatujen elämäkokemusilmausten mukaan. Esimerkiksi Tunnepuhe -kategoriaryhmä sisälsi

tunteisiin liittyviä ilmaisuja yhteensä 24 kappaletta, joista eniten tuli alaotsikon huoli ja paha olo alle, yhteensä kahdeksan kappaletta. Näistä kahdeksasta huoleen ja pahaan oloon viitannesta ilmauksesta valitsin ryhmän otsikoksi yhden; Varuillaan ja valppaana olo siirtyi uniin. Alla olevassa taulukossa on esitetty aineistosta löytyneet kategoriaryhmät sekä kuinka paljon aineistossa kutakin kategoriara kohden on mainintoja ollut (Taulukko 1.).

Taulukko 1. Aineistosta löytyneet kategoriaryhmät

KATEGORIARYHMÄT	Esiintyy aineistossa
Lapsuudessa oli paljon väkivaltaa - Mitä kodissa tapahtui	30
Varuillaan ja valppaana olo siirtyi uniin - Tunnepuhe	24
Aloin oireilla - Millainen lapsi olin	20
Huolehdin, hoidin, siivosin - Mitä lapsena alkoholistikodissa tein	14
Jäljet aikuisuudessa	8
Yhteensä	96

6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen teon luotettavuutta suhteessa menetelmiin ja tutkimustuloksiin sekä pohditaan tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Kysymykset siitä, mikä on oikein tai väärin, kuuluvat etiikan peruskysymyksiin. Tutkimusta tehdessä on myös kiinnitettävä huomiota tutkimuksen tekemiseen liittyviin eettisiin vaatimuksiin. Opetusministeriön tutkimuseettinen lautakunta on määritellyt ohjeet tieteellisiin menettelytapoihin ja antanut ohjeet asioista, joita eettisessä tutkimuksessa ja tutkimuksen teossa tulee huomioida. Näitä tutkimuksenteossa huomioon otettavia seikkoja ovat rehellinen ja huolellinen toimintatapa tutkimusta tehdessä, sekä tarkkuus tulosten tutkimisessa ja esittämisessä. Tutkimus tulee olla myös suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteelliselle tiedolle edellytetyllä tavalla täyttääkseen tutkimuksenteon eettiset kriteerit. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2013, 23-24.)

Tutkimuksen tekemisessä tavoitellaan tarkkuutta ja luotettavuutta. Tutkimuksenteon luotettavuus voidaan arvioida esimerkiksi sillä, onko tutkimus helposti toistettavissa tutkijan selonteon perusteella. Luotettavan tutkimuksen kriteereihin kuuluvat tutkimuksen teon kaikkien vaiheiden ja olosuhteiden tarkka esittely ja selostus siitä, miten tutkimus on toteutettu.

Laadulliseen tutkimukseen oleellisesti kuuluvat erilaiset luokittelut. Tutkimuksen kulun, aineiston keruun ja luokittelun tekemisen vaiheiden selonteko kuuluvat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereihin. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2013, 231-233.)

Annoin kertomuspyynnöt omassa verkostossani oleville ihmisille. Ohjeistin heitä, että kirje sisältää kertomuspyynnön, jonka avulla tutkitaan opinnäytetyötä varten alkoholistiperheissä lapsuutensa viettäneiden elämäkokemuksia aikuisena kerrottuna. Kerroin, että kertomukset kirjoitetaan nimettömänä ja opinnäytetyössä käsitellään kertomukset niin, että niistä ei tunnista kirjoittajaa. Verkostossani olevia ihmisiä pyysin laittamaan kirjeitä eteenpäin omissa verkostoissaan ja yhä eteenpäin heidän omissa verkostoissa, kunnes joku haluaa kuoren vastaanottaa ja tutkimukseen osallistua. Kirjeen lopullista vastaanottajasta ja siten kertomuksen kirjoittajasta minulla ei ole tietoa.

Kirjeessä oli mukana lupalappu, jonka rastittuaan kirjoittaja antaa suostumuksensa aineiston käyttöön opinnäytetyössä. Opinnäytetyön valmistuttua kertomukset ja niistä kertyneet muistiinpanot, sekä kaikki muut tutkimuksen tekemiseen liittyneet materiaalit hävitetään asianmukaisesti. Alkuperäisiä kertomuksia ja tutkimusentekoon liittyneitä materiaaleja olen säilyttänyt kotonani siten, että muilla ei ole niihin pääsyä.

Kirjoittajat kertoivat kipeistä lapsuuden kokemuksistaan antaen oman kokemuksensa luettavakseni ja luottamukselliseen käyttööni. Kertomuksia ja siitä syntyneitä materiaaleja (litteroitu teksti ja elämäkokemusliuskat) olen käsitellyt huolellisesti sekä kunnioitusta ja empatiaa tuntien. On ollut surullista todeta, miten monin eri tavoin lapsuus voi toteutua. Olen pyrkinyt tarkkuuteen analyysin tekemisen kaikissa vaiheissa sekä huolelliseen yksityiskohtaisuuteen analyysin selonteossa, jotta tutkimus olisi tarvittaessa helposti toistettavissa.

Tutkimusmateriaalin kerääminen lapsilta olisi antanut ehkä ajankohtaisempaa tietoa, mutta kertomuspyynnön rajaaminen aikuisiin oli perusteltua eettisistä syistä. Aikuiset kirjoittavat lapsuudenkokemuksistaan, eikä tässä tutkimuksessa ole tarkoitus pohtia kertomusten todenperäisyyttä. Kirjoittajat kertovat elämäkokemuksistaan siten, kuin muistavat ne koke-neensa. Tässä tutkimuksessa kertomuksien tarkoitus on tuottaa koetun elämänvaiheen tuomaa tietoa ja ymmärrystä.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Aineiston analysointiin käytettiin kategoria-analyysiä, jonka avulla syntyi viisi kategoriaryhmää. Kategoriaryhmät esitellään omina lukuina, jotka on otsikoitu vastaamaan kategoriaryhmien otsikoita.

Tälle tutkimukselle tärkeitä, tutkimuskysymykseen vastaavia ilmaisuja löytyi yhteensä 96 kappaletta. Alkoholistikodin tapahtumiin viittavia ilmaisuja oli 30 kertaa. Näissä ilmaisuissa eniten oli mainintoja, jotka liittyivät kodissa tapahtuvaan väkivaltaan. Tästä muodostui ensimmäinen kategoriaryhmä, ”Lapsuudessa oli paljon väkivaltaa”. Kategoriaryhmä sisälsi kuvausta kodin henkisestä ja fyysisestä väkivallasta lapsen kokemana tai nähdyinä.

Toiseksi eniten mainintoja tuli kategoriaryhmään, joka kuvasi alkoholistikodissa lapsena koettuja tunteita. Aineistossa mainittiin tunteisiin liittyviä lauseita tai ilmaisuja 24 kertaa ja toinen kategoriaryhmä nimettiin ”Varuillaan ja valppaana olo siirtyi uniin”. Eniten kerrontaa tässä ryhmässä oli liittyen lapsena koettuun pahaan oloon, huoleen ja varuillaan olemiseen.

Kolmas kategoriaryhmä sisälsi kuvausta siitä, millainen kertoja on lapsena ollut, yhteensä 20 mainintaa. Suurin osa maininnoista kertoi lapsen väsymyksestä, kouluvaikeuksista sekä itseä vahingoittavasta käyttäytymisestä ja ajatuksista. Tämän kategoriaryhmän nimeksi muodostui ”Aloin oireilla”. Neljäs kategoriaryhmä, ”Huolehdin, hoidin, siivosin”, sisälsi lapsen kuvausta vanhemmille kuuluneiden vastuutehtävien tekemisistä, yhteensä 14 mainintaa.

Kategoriaryhmä, jossa kertojat kirjoittivat alkoholistikodissa vietetyn lapsuuden seurauksista heidän aikuiselämäänsä, oli viides kategoriaryhmä. Se nimettiin ”Jäljet aikuisuudessa”. Kirjoittajat kirjoittivat laajasti aikuiselämästään, suhteestaan alkoholiin ja vanhempiinsa, parisuhteestaan omista lapsistaan sekä elämässään olevista vaikeuksista. Tutkimuskysymykseen tarkasti vastaavia mainintoja oli 8 kappaletta.

7.1 Lapsuudessa oli paljon väkivaltaa

Tämä kategoriaryhmä sisälsi eniten mainintoja, yhteensä 30 mainintaa, jotka kuvasivat sitä, mitä alkoholisti kodissa tapahtui. Eniten tekstissä oli ilmaisuja, jotka kertoivat perheessä esiintyneestä väkivallasta. Aineistossa toistuu 9 kertaa väkivaltaa kuvaavia lauseita ja sanoja. Ne olivat sekä fyysisestä väkivallasta kertovia, kuten lyömistä, ampumista, puukottamista, kodin hajottamista, että henkisestä väkivallasta kertovia, kuten yksinjättämistä ja vanhempien riitoja.

Riitaa, epävakautta, epävarmuutta, yksinjättämistä, yöllisiä heräilyjä, väkivaltaa.

Lääkkeitä, viinaa, kännissä ajoa, poliisia ja ambulansseja, häpeää, tuskaa, vihaa.

Lapsuudessa oli paljon väkivaltaa. Lyömistä, puukottamista, ampumista ja kodin hajottamista.

Olin 6-vuotias kun isäni ampui äitiä---olin ainoa silminnäkijä.

Kertomuksissa esiintyy kuvausta, kuinka lapsena kirjoittajat ovat joutuneet näkemään ja kokemaan väkivaltaa. Kirjoittaja kuvaa, kuinka kotona käytettiin lääkkeitä ja viinaa ja ajettiin autoa alkoholin vaikutuksen alaisena. Poliisit ja ambulanssit kuuluivat lapsuuskodin elämään. Tutkittava kertoo lapsuuden väkivallasta, johon liittyi lyömistä, puukottamista, ampumista ja kodin paikkojen hajottamista. Lapsuuden kertomuksissa on myös järkyttävä kuvaus, miten lapsi on nähnyt ainoana silminnäkijänä isänsä ampuvan äitiä. Seuraavissa lainauksissa tutkittava kertoo väkivallan olleen usein tahtuvaa ja joutuneen lapsena pakenemaan sitä.

Mun isä ampui usein---pistoolilla mun kehdon vieressä tapakseen huoran tai huoran äpärän.

---konttasin koloon sohvan taakse. Isä ampui pistoolilla.

Tutkittava kuvailee karmivaa väkivaltaa sisältänyttä kohtausta lapsuudessaan. Isän väkivallan teot ovat kohdistuneet lapsena itseän, suojelemaan kehossa nukkuvaan vauvaan, sekä toiseen vanhempaan, äitiin. Hän kertoo, että on joutunut myöhemmin isompana lapsena konttaamaan piiloon sohvan taakse väkivaltaista, pistoolilla ampuvaa isäänsä. Tutkimusaineisto kertoo myös siitä, miten psyykinen väkivalta ilmeni juovassa kodissa. Illat lapsuuden kodissa ovat saattaneet täyttyä meluisten, juovien aikuisten pelottavasta juhlinnasta ja sen seurauksena on lapsen ollut vaikeaa nukkua kotonaan. Esimerkit aineistosta kertovat, miten lapsuudenkodissa on ollut paljon vieraita tai vanhemmat ovat viettäneet paljon aikaa kylässä.

Meillä oli usein vieraita tai vanhempani olivat usein kylässä. Aikuisia meillä kävi paljon, en muista nimiä, illat olivat pitkiä, meluisia, isä ja äiti olivat pelottavia, olin usein väsynyt.

---en myöskään pitänyt siitä, jos meille tuli tiettyjä sukulaisia. Se tiesi aina suunnatonta ryyppäämistä.

Kirjoittaja maalaa kuvaa lapsuutensa kotielämästä. Kotona on käynyt usein vieraita ja vanhemmat ovat viettäneet paljon aikaa toisten aikuisten seurassa, poissa kotoa. Kertojan kotona käyneitä vieraita on ollut paljon ja lapsen mieleen eivät lukuisten vierailijoiden nimet ole jääneet. Illat olivat kotona pitkiä ja meluntäyteisiä ja lapsen silmin vanhemmista tuli pelottavia. Meluisten iltojen ja häirittyjen unien seurauksena lapsen arkisiin askareisiin piirtyi kumppaniksi väsymys. Toinen tutkittava ymmärsi jo lapsena, että kun tietyt sukulaiset tulivat kotiin, aikuisten ryyppääminen alkaisi.

Tutkittava kertoo siitä, miten hän oli lapsena oppinut tulkitsemaan vanhemmistaan merkkejä siitä, milloin juominen alkaisi. Juhlapyhät lapsuudessa merkitsivät sitä, että isä on humalassa. Aineiston analyysi paljastaa myös sen, miten isän juominen on vaikuttanut kirjoittajan lapsuuteen.

Opin tulkitsemaan merkkejä, lukemaan sanatonta, sanomatonta. Tiesin, milloin juominen alkaa, en milloin loppuu.

En pitänyt lapsena ja nuorena juhlapyhistä. Tiesin aina, mitä on luvassa. Isä humalassa.

Koko lapsuuttani varjosti isän juominen.

Kirjoittaja lapsuudessaan on tarkkaillut vanhempien käyttäytymistä, ilmeitä, eleitä ja tekemisiä ja oppinut niiden perusteella tekemään johtopäätöksiä siitä, milloin vanhempien juominen taas alkaisi. Juomisen loppumiseen liittyvät merkit eivät ole lapselle olleet selvät. Juhlapyhät ovat kirjoittajalle lapsena merkinneet sitä, että isä tulee olemaan humalassa, jonka vuoksi hän ei odottanut juhlapyhien saapumista ollenkaan innokkaasti. Eräs kirjoittaja ilmaisee ajatuksiaan ytimekkäästi, että isän juominen on vaikuttanut häneen kaiken kattavasti, varjostaen koko hänen lapsuutensa.

Aineistossa kerrotaan, että lapsi ei voinut viedä kavereita kotiin. Eräs kirjoittaja ymmärsi lapsena, että oma isä oli erilainen kuin muut. Aineistossa mainitaan salailu, puhumattomuus, peittely ja valehtelu. Tutkittava kirjoittaa, että vanhemman juomiseen on liittynyt häpeää.

Meillä ei käynyt kavereitani. En voinut viedä meille, en tieninyt mikä tulee ovella vastaan.

Jo pienestä asti tajusin, että meidän isi ei tainnut olla ihan samanlainen kuin muut. Paitsi yksi sen kaveri. Häpeää. Salailua. Puhumattomuutta. Peittelyä. Valehtelua.

Tutkittava on lapsena joutunut kieltäytymään viemästä kavereita kotiinsa, koska ei ole voinut luottaa vanhempiinsa tai siihen, millainen kotitilanne on vastassa lapsen ollessa kotiovella kaverinsa kanssa. Vanhemmat, koti ja sen olosuhteet ovat näyttäneet lapselle epävarmoina ja epävakaina asioina. Koti on ollut lapselle paikka, jonne kaveria ei viedä. Kertomuksessa mainitaan myös se, että tutkittava on jo lapsena havainnut eron oman isänsä ja toisten isien välillä. Eroavaisuuden ymmärtämiseen on lapsena liittynyt häpeän tunnetta ja asian peittely on vaatinut lapselta salaamista, valehtelua ja puhumattomuutta.

7.2 Varuillaan ja valppaana olo siirtyi uniin

Tämä kategoriaryhmä sisälsi toiseksi eniten mainintoja, jotka kuvasivat lapsuudessa alkoholistikodissa koetuista erilaisista tunteista. Kirjoittajat kertoivat aineistossa pahasta olostä, yksinjäamisestä, ulkopuolisuuden tunteista, huolesta ja nukahtamiseen liittyvästä vaikeudesta.

Paha olo.

Muistan kokeneeni jo alakoulussa yksinjäämistä, ulkopuolisuutta ja huolta.

Mieltä painoi huoli---

Varuillaan ja valppaana olo siirtyi uniin, illasta nukahtamaan antautumiseen kului aikaa---

Aineistossa tutkittava kertoo tunteista, joita alkoholi hänessä aiheuttaa ja mainitsee ytimekkäästi pahan olon. Kirjoittaja kuvailee olleensa koulussa yksinäinen ja kokeneensa itsensä siellä ulkopuoliseksi. Lapsen koulupäivän kulkua on häirinnyt myös huolen tunne. Toinen kirjoittaa, kuinka mieltä on painanut huoli ja illalla kotona nukahtaminen on ollut vaikeaa. Tutkittava kertoo varuillaan ja valppaana olemisen tunteista, jotka siirtyivät hänen uniinsa sekä viivyttivät lapsena nukahtamista. Tutkimukseen osallistuneet kertoivat lapsina kokeneensa myös vihan tunteita. Viha kohdistui osallistujien mukaan alkoholiin ja he kertoivat vihanneensa myös itseään.

On vaikea pukea sanoiksi kaikkea sitä ahdistusta ja kiukkua, jonka alkoholi aiheuttaa---Katkeruus. Viha.

---keholliset oireet alkoivat, kiihtymys, tukahdutettu viha, itseinho.

Tutkittava kertoo vaikeudesta sanoittaa tunteita, joita alkoholi hänessä aiheutti. Hän selventää tunnekokemustaan kertomalla ahdistuksen, kiukun, katkeruuden ja vihan tunteista, jotka kohdistuvat alkoholiin. Lisäksi tekstissä on kohta, jossa tutkittava kuvailee vihaa kehossa tuntuvana kiihtymyksenä, tukahdutettuna vihan ja itseinhon tilana.

Tekstissä puhutaan myös häpeän, yksinäisyyden ja pelon tunteista. Tutkittava kirjoitti häpeän tunteen liittyneen luuloon, että ulkopuoliset tietävät kodin tapahtumista. Tutkittava kertoo yksinäisyyden tunteesta, että on vasta myöhemmin ymmärtänyt miten yksinäinen oli. Pelon tunnetta kirjoittaja kuvailee jännittyneisyytenä ja pelkävänä olona.

---häpeää---Luulin aina, että ihmiset tietää, mitä meillä tapahtuu. Luulin, että kaikki tietää koulussa. Yritin kaikin keinoin antaa itsestäni hyvää ja pärjäävää kuvaa.

Olen ollut masentunut, yksinäinen ja syrjään vetäytyneempi, kuin olen edes silloin tajunnut.

Oli jatkuvasti sellainen jännittynyt ja pelkäävä olo.

Kirjoittaja on lapsena kokenut häpeää, koska on luullut kaikkien koulussa tietävän kotioloistaan ja kertoo siksi yrittäneensä antaa itsestään ulkopuolisille pärjäävää ja hyvää kuvaa. Aineistossa esiintyy kuvaus lapsuudessa koetuista yksinäisyyden, masentuneisuuden ja syrjään vetäytyneisyyden tunteista. Tutkittava selventää oivaltaneensa vasta myöhemmin tunteiden olleen syvempiä, kuin lapsena oli mitenkään voinut ymmärtää. Aineistolainauksen viimeinen rivi kertoo karua kieltään kirjoittajaa lapsuudessa pinnananneesta olotilasta, jännittää ja pelottaa koko ajan.

7.3 Aloin oireilla

Kolmanneksi eniten elämäkokemukseen liittyviä mainintoja oli tässä kategoriaryhmässä, joka sisältää kuvausta siitä, millainen kirjoittaja on lapsena alkoholistikodissa ollut. Kirjoittajat kertovat oireilemisesta, masentuneisuudesta ja itsetuhoisista ajatuksista sekä itseä vahingoittavasta käytöksestä. He kertovat koulukiusaamisesta sekä oppimiseen ja rauhoittumiseen liittyvistä vaikeuksista. Tekstissä mainitaan myös kirjoittajan tulleen hyväksikäytetyksi.

---viiltelin itseäni.

Aloin oireilla varhaisina murrosiän vuosina.

Muistan kouluaikani olleen ala-asteella opillisesti vaikeaa, minun oli vaikea olla rauhassa tunnilla. Todistuksessa luki "mietтелиäs tyttö".

Minua kiusattiin siskoni vanhoista vaatteista ja kengistä, jotka sain.

---jouduin koulukiusatuksi ja hyväksikäytetyksi useasti.

---masennuin ja mietin itsemurhaa.

Tutkittava kertoo alkaneensa oireilemaan murrosiän alkuvaiheessa. Tekstissä kerrotaan erään kirjoittajan kokeneen olleensa masentunut ja mietti-neensä itsemurhaa. Kertomuksessa on maininta myös siitä, että tutkittava on viilleillyt itseään. Kirjoittajat kertovat kiusaamiskokemuksista lapsuudessaan. Erään kiusaamiskuvauksen yhteydessä on maininta siitä, että kirjoittajaa on käytetty hyväksi. Alakoulussa lapsen oireilu on näkynyt vaikeutena olla rauhassa oppitunneilla ja vaikeutena oppia asioita. Jotain erityistä on opettaja lapsessa koulussa havainnut ja kirjannut huomionsa siitä lapsen todistukseen.

Aineistossa tutkittavat ovat kuvailleet itseään auttamiseen suostuvaisiksi. He kertovat halunneensa olla luotettavia. Aineistossa he kuvailivat itseään myös kilteiksi, tunnollisiksi ja pieniksi aikuisiksi.

Ja olin aina se, joka suostuu auttamaan.
Tahdoin, että minuun voi luottaa, kun isääni ei voinut.

Olin kiltti, tunnollinen ja pakonomaisesti koulua käyvä, kokeisiin lukija---

Olin pieni aikuinen jo ala-asteella, kun siivosin isäni oksennuksia tullessani koulusta kotiin.

Kertomuksissa tulee esille, kuinka kirjoittaja on lapsena ollut aina suostuvainen auttamaan kotona vanhempiaan sekä halunnut olla luotettava. Lapsi on kokenut, että isä ei ole luotettava ja lapsi on tahtonut siksi itse olla se vakaa ja sanansa pitävä ihminen. Toinen tutkittava kertoo olleensa kiltti ja tunnollinen. Koulun käyntiä ja kokeisiin lukemistaan hän kuvailee pakonomaiseksi. Erään kirjoittajan lapsuuteen on kuulunut humalaansa sammuneen isän oksennuksien siivoamista koulupäivän jälkeen. Samassa yhteydessä hän kertoo tunteneensa itsensä pieneksi aikuiseksi, vaikka on ollut vasta ala-asteella oleva lapsi.

7.4 Huolehdin, hoidin, siivosin

Kirjoittajat kertoivat kodin tapahtumista kuvaten sitä, mitä lapsuuden alkoholistikodissa itse tekivät. He kertovat kertomuksissaan siivonneensa vanhempiensa jälkiä, vieneensä humalaista vanhempaa kotiin putkasta tai pihalta sekä pitäneensä yllä hyvää tunnelmaa kotona.

On siivottu isän oksennuksia ja muita eritteitä lattioilta.
---raahattu sänkyyn tai pihalta sisälle ---
---haettu joskus putkastakin.

Huolehdin, hoidin, siivosin.
---miellytin ja ylläpidin ilmapiiriä.

Aineistosta tulee esille, että lapset ovat hoitaneet vanhemman vastuulle kuuluneita tehtäviä, kuten isän oksennuksien ja eritteiden siivoamista, humalaisen vanhemman kotiin kuljettamista, joko putkasta tai pihalta. Tekstistä ei selviä, onko kyseessä ollut lapsen osallistuminen isän jälkien siivoamiseen ja kuljettamiseen esimerkiksi toisen vanhemman kanssa, vai onko lapsi siivonnut yksin. Kirjoittaja kertoo kokemuksistaan lapsuudenkodin tehtävistä tiivistäen tekemisensä huolehtimiseen, hoitamiseen ja siivoamiseen. Myöhemmin hän kertoo varsinaisen huolenpidon lisäksi pyrkinensä pitämään kunnossa myös kodin ilmapiiriä miellyttämällä vanhempiaan.

Tutkittava mainitsee huolehtineensa lapsuudenkodissa vanhempiensa lisäksi myös pienestä veljestä vanhemman ollessa humalassa. Tekstissä kerrotaan, kuinka tutkittava on ollut lapsena humalaisen isän auton kyydissä ja kuinka lapset ovat olleet keskenään kotona isän ollessa humalassa. Tutkittava pohtii lastensuojelun osuutta silloiseen elämäänsä.

---on retkeilty humalaisen isän kanssa---isä sammuneena mökissä, minä vahtien pikkuveljeä rannalla.

On oltu keskenämme kotona lukuisia kertoja humalaisen isän kanssa.

Kuinkahan monta lastensuojeluilmoitusta meistä olisi tehty, jos olisimme lapsia nykypäivänä. On oltu humalaisen isän auton kyydissä---

Tutkittava kertoo vahtineensa pikkuveljeä rannalla isän ollessa sammuneena mökissä. Hän kertoo tilanteiden, jolloin isä on ollut humalassa ja lapset keskenään kotona, olleen usein toistuvia. Kirjoittaja on lapsena ollut auton kyydissä, jota isä on humalassa ajanut. Samassa yhteydessä hän pohtii, montako lastensuojeluilmoitusta heidän perheestään olisi tehty, jos he olisivat olleet lapsia nykyään. Tekstilainaukset kertovat vanhemman ja lapsen roolien vaihtumiseen sisältyvästä vaarasta tai sen riskistä. Vaara on ilmeinen, kun humalainen vanhempi ajaa autolla lapset kyydissään.

Aineistossa on myös kuvausta siitä, kuinka lapsi vanhempien juomisen aikana menee kaverille tai isovanhemmalle nukkumaan ja syömään. Tutkittava kertoo olleensa tuttu näky kavereiden kodeissa.

Juodessaan ja juhliessaan muistan usein menneeni yöpaitasillani mammalle nukkumaan tai kaverin, vastapäätä asuvan, luokse. Ovikelloa soittamalla pääsin sinne nukkumaan ja syömään.

---aina löytyi syy juhliä, juhlistaa ja juoda--- Tutustuin jälleen naapureihin, olin tuttu näky kavereiden kodeissa, yökyläpaikat löysin pian.

Tutkittavan lapsuuteen on kuulunut vanhempien juhlimista ja juomista. Kun vanhemmat ovat alkaneet juoda, on lapsi lähtenyt pakoon kodin olosuhteita, josta on puuttunut ruoka ja unirauha. Naapurissa asunut kaveri ja isovanhemmat ovat olleet kertojan turvapaikkoja. Lapsi on yöllä voinut ovikelloa soittamalla päästä naapuriin turvaan. Lapsen lähtötilanteet kotoa ovat olleet äkinäisiä ja vaatteita ei ole ehditty vaihtaa. Pelkkä yöpaita päällä on kertoja lapsuudessaan lähtenyt ruokaa, unta ja turvaa hakemaan. Kertoja kuvailee vanhempiensa juomisen olleen sellaista, että vanhemmat ovat siihen aina saaneet tekaistua jonkin syyn. Tutkittava on viettänyt paljon aikaa kavereillaan sekä löytäneensä naapurustosta helposti uusia yökyläpaikkoja.

7.5 Jäljet aikuisuudessa

Tutkittavat kirjoittivat laajasti kuvausta alkoholin kyllästämän lapsuuden jälkeisestä aikuiselämästä. He kuvasivat vihan tunteita sekä suhdettaan alkoholiin aikuisina. Vihan tunne aikuisena kohdistui alkoholiin ja omiin vanhempiin. Kirjoittaja kertoo aikuisena välttelevänsä humalaisia sekä isäänsä, jos tietää hänen juoneen.

Kyllä olen vihainen, olen raivoissani. Vihaan omia vanhempiani, jotka tekivät minusta tälläisen. Epävarman, neuroottisen, stressaajan, masentuneen---

Viha viinaa kohtaan.

Jos tiedän, että isä juo, en käy enkä soita.
---vältän humalaisten seuraa.

Kirjoittajien aikuiselämässä suhde alkoholiin on aineiston mukaan kielteinen. Eräs kirjoittaa painokkain sanoin olevansa vihainen ja raivoissaan, koska vanhempien juominen on vaikuttanut kirjoittajaan negatiivisesti. Hän selventää, että vanhempien juominen teki kirjoittajasta epävarman, neuroottisen, stressaajan, masentuneen aikuisen. Kirjoittajat kertovat vihaavansa viinaa ja juovia vanhempiaan sekä välttelevänsä humalaisia ihmisiä. Eräs kertoo, että ei soita eikä tapaa isäänsä, mikäli tietää hänen juoneen.

Kirjoittajat kuvasivat kertomuksissaan, kuinka vanhempien juominen on jättänyt heihin jäljet tai leiman. He kuvasivat myös asioita sekä tunteita, jotka aikuisina edelleen heidän elämässään näkyvät.

Mulla on ikuinen leima ottassani, että olen juoppojen lapsi.

Mutta alkoholismi on jättänyt minuun jäljet. Syvät.

Kokemani lapsuusperheen toimimattomuus, toimintahäiriöisyys, turvattomuus ja epävakaus näkyvät arjessani edelleen--

Tutkittavat kuvailevat kovia tuomiotaan alkoholistin perheen lapsina. Eräs kokee, että vanhempien juominen on piirtänyt häneen ikuisen leiman, josta muut tunnistavat hänet juoppojen lapseksi. Toinen kirjoittaja kertoo, että vanhempien juominen on jättänyt häneen syvät jäljet. Kolmas tutkimukseen osallistunut toteaa, että lapsuusperheessä läsnä olleet toimintahäiriö, toimimattomuus, epävakaus ja turvattomuus vaikuttavat hänen elämässään vielä aikuisenakin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, mitä alkoholistiperheessä kasvaneet kertovat elämäkokemuksistaan lapsena. Johtopäätökset luku käsittelee opinnäytetyöhön kerätyn aineiston ja siitä tehdyn analyysin perusteella saatuja tuloksia. Luvussa pohditaan myös aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksia suhteessa tämän tutkimuksen tuloksiin.

Tutkimuksessa ilmenee, että tutkittavien lapsuuden kokemuksiin alkoholistikodissa on kuulunut paljon väkivaltaa, nähtynä ja koettuna. Lapsuuskodissa vietetyt illat, viikonloput, pyhät ja lomat ovat olleet alkoholin, väkivallan tai niiden uhan näyttämö. Kertomusten joukossa on kuvausta raa-oista väkivaltaisista tilanteista, lapsiin kohdistuvista heitteillejätöistä ja laiminlyönneistä. Kirjoittajien lapsuutta on leimannut vanhempien juomisen ja väkivallan tuoma pelko. Kotioloista johtuva turvattomuus sekä arkisen elämän epävakaus on heijastunut myös lapsen koulutyöskentelyyn. Keskityminen koulupäivän aikana on saattanut vaikeutua häirittyjen yöunien tai kodin olosuhteista johtuvan huolen vuoksi. Vanhempien illat, pyhät ja viikonloput ovat kuluneet juodessa ja juhliessa. Lapsi on hakenut turvaa, unta ja ruokaa isovanhemmilta, naapurista tai kaverilta. Vanhempien juomisen, sammumisen tai humalatilän seurauksia kirjoittajat kuvasivat perusturvan hakemisen lisäksi myös vastuunkantamisen kuvauksina. Lapsi on siirtynyt hoitamaan joko pienempiä sisarusiaan tai vanhempiaan, kun humala tai sammuminen on vanhemmalta vienyt kyvyn hoitaa vanhemman tehtäviä.

Opinnäytetyön tutkittavien kertomuksista tuli esille fyysisen väkivallan lisäksi muitakin väkivallan muotoja. Väkivalta alkoholistiperheessä näyttäyty monenlaisena, eikä aina ole helposti tunnistettavissa. Vanhemmilla alkoholinkäytön vuoksi ei riitä raha lasten vaatteisiin tai ruokaan ja siskolta saadut vanhat vaatteet ja kengät aiheuttavat koulussa lapsen kiusaamista. Kavereita ei voi viedä kotiin, koska vanhemmat saattavat olla humalassa tai koulupäivän jälkeen lapsi, harrastusten tai läksyjen sijaan, siivoaa vanhempiensa oksennuksia. Itäpuisto tutkimuksessaan toteaa, että alkoholi-ongelma liittyy kiinteästi erilaisiin väkivallan muotoihin. Kokemusperäisen tutkimuksen mukaan joka kolmas tutkittava on kokenut tai nähnyt väkivaltaa alkoholistikodissa. Väkivallasta kertovien määrä kasvaa, kun väkivallan käsite laajennetaan koskemaan myös henkistä, sosiaalista, seksuaalista ja taloudellista väkivaltaa. Väkivallan laajennetun käsitteen mukaan tulkituna, kaikista tutkittavista kaksi kolmasosaa kertoo väkivaltaisista kokemuksistaan. (Itäpuisto 2005, 74.)

Opinnäytetyön tutkimukseen osallistuneet kirjoittivat paljon lapsuudessa kokemistaan tunteista. He kuvasivat huolen ja pahanolon tunteita sekä rauhattomuuden tunnetta koulussa ja iltaisin nukahtamaan mennessä olleita varuillaan ja valppaana olon tunteita. Tutkittavien kertomuksissa oli myös vihan, häpeän ja pelon tunteisiin liittyviä tunnekokemuksia. Häpeän

tunteen eräs tutkittava kertoi liittyneen siihen oletukseen, että kaikki kouluksa tietää, mitä lapsen kotona tapahtuu. Häpeä sai tutkittavan lapsena yrittämään kaikin keinoin antamaan itsestään pärjäävää ja hyvää kuvaa ulkopuolisille. Myös Fabritiuksen tutkimuksessa tuli esille, että yleisimmät alkoholistikodissa lapsena koettuja tunteita ovat pelon, vihan ja häpeän tunteet. Tutkimusta varten kirjoittaneet kertoivat tunteneensa vihaa juovaa vanhempaa sekä jotkut myös selvää vanhempaa kohtaan. Yleisin tunne, jota alkoholistien läheiset kokevat on häpeän tunne. Häpeä on tunne, joka saa juovan perheenjäsenet salaamaan ja peittelemään juomista sekä kotioloja. (Fabritius 2007, 28-30.)

Vanhempien holtittoman juomisen seurauksena lapsen arkiseen elämään siirtyvä tunnetaakka altistaa koulussa huonolle oppimiselle sekä alisuoriutumislle. Väsyneen ja kotioloistaan huolestuneen lapsen voimavarat eivät riitä opetuksen seuraamiseen tai uuden oppimiseen. Kosteasta kasvualustasta aikuisuuteen tähyilevä lapsi ei ehkä saa elämässään tavoittelemaansa, kuten turvaa, rauhaa ja virikkeitä tarjoavasta kodista maailmalle ponnistava ikätoveri. Toisaalta lapsi voi olotilojaan paeta ylisuoriutumiseen ja pakonomaiseen koulunkäyntiin sekä pärjäämiseen, uuvuttaen samalla itsensä ulkopuolisille hyvää kuvaa itsestään ja kodistaan antaessaan. Itäpuisto linjaa tutkimuksessaan, että lapsen kokemat tunteet ja vanhempien käytös määrittelevät vanhempien alkoholiongelman. Lapsen negatiiviset tunteet ovat normaali reaktio vanhempien käytökseen. Lapsen koettut negatiiviset tunteet ja raskas selviytymistaitoja vaativa arki heikentävät merkittävästi lapsen elämänlaatua. (Itäpuisto 2005, 69.)

Tätä tutkimusta varten kertomuspyyntöön vastanneet kirjoittivat kolmanneksi eniten siitä, millaisia he olivat lapsuudessaan olleet. Kirjoituksissa toistuvat kuvaukset liittyivät masentuneisuuteen, viiltelyyn, itsemurha-ajatuksiin, väsymykseen, kouluvaikeuksiin ja koulukiusaamiseen. Itäpuiston väitöskirjassa todetaan vanhempien päihteidenkäytön olevan lapselle ja nuorelle stressitekijä, joka lisää itsetuhoisia ajatuksia sekä käytöstä. Kuolema ajatukset ovat liittyneet kodin olosuhteista johtuneisiin epätoivon ja väsymyksen tunteisiin. Kuolema on näyttäytynyt lapselle ainoana vaihtoehtona epävakaa kodin sijaan. (Itäpuisto 2005, 86.)

Johtopäätöksinä voidaan todeta, että alkoholia paljon käyttävien vanhempien lapsilla on todennäköistä altistua erilaiselle väkivallalle. Väkivalta voi olla fyysistä joko nähtynä tai koettuna. Väkivalta voi toteutua myös niin, että sitä on vaikea tunnistaa. Vanhemmat saattavat käyttää rahansa alkoholiin, jonka vuoksi lapsen kasvua ja kehitystä tukevaan arkiseen elämään liittyvät hankinnat jäävät toteutumatta. Lapsen perusturvallisuudessa ja perustarpeissa voi olla puutteita. Kasvuolosuhteet ovat alkoholistikodissa epävarmat ja epävakaa. Kavereiden lapsuudessa tarjoama sosiaalinen verkosto on lapsen normaalia kasvua tukeva tekijä, joka voi jäädä ohueksi lapsen kotioloistaan kokeman häpeän vuoksi. Lapsi voi myös altistua kiusaamiselle sekä kokea erilaisuutta, osattomuutta ja syrjäytymistä. Perusturvallisuuden tunteen puuttuessa lapsi joutuu pinnistelemaan arjessaan

ja tulkitsemaan vanhemmistaan merkkejä, mitä seuraavaksi kodissa tapahtuu, alkaako juominen vai ei.

Tuloksista voidaan myös havaita, että lapsi oireilee moninaisin tavoin kotiolojaan juovassa kodissa. Kiltti hiljainen ja tunnollinen koululainenkin voi kärsiä kotiolojaan. Aikuisen vastuita hoitava, jälkiä siivoava luotettava ja tunnollinen lapsi saattaa häpeän ja kotiolojen paljastumisen pelossa ahertaa itsensä uuvuksiin. Lapsi saattaa yrittää miellyttämällä vanhempiaan vaikuttaa juomiseen. Tunnolliset puurtajat, sekä kotona että koulussa, ottavat kantaakseen jopa aikuisille kuuluvia vastuita. Reipas, toimeen tarttuva pikku aikuinen ei ensisilmäyksellä näyttäyty kostean kodin kasvatiksi tai kodin olosuhteista kipuilevaksi. Oirehdinta tuntuu lapsen sisällä ja saattaa kantaa erilaisina jälkinä ja häiriöinä aikuisuuteen. Lapsuudessa koetusta vanhempien häiritsevästä juomisesta näyttää aikuisuuteen siirtyvän ainakin vihan kyllästämää tunnetaakkaa. Viha negatiivisena tunteena, kuten myös tuloksissa esille tulleet aikuisena koetut epävakauden ja turvatomuuden tunteet, ovat aikuisen elämänlaatua heikentävä tekijä.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä prosessi. Voisi sanoa sen alkaneen jo vuosia sitten työssä perheitä tavatessani. Alkoholin läsnäolon erilaiset vaikutukset lapsiperheissä jäivät silloin askarruttamaan mieltä. Kun opinnäytetyö tuli ajankohtaiseksi, oli selvää, aihe tulisi jollain tavoin käsittelemään tätä itselleni tärkeää aihetta.

Lähdekirjallisuuteen tutustuessani huomasin, että suomalainen alkoholitutkimus keskittyy suurelta osin päihteiden käyttäjään itseän tai hänen aikuiseen läheiseen. Lasta koskevaa kokemuksellista suomalaista tutkimustietoa oli hankala löytää. Aiheesta on tehty yksi väitöskirja ja yksi lisensiaattitutkimus. Suurin osa muista aiheesta käsittelevistä tutkimuksista keskittyy alkoholia juovan läheisnäkökulmaan ja lasta koskevissa tutkimuksissa käsitellään usein äidin alkoholinkäytön vaikutuksia sikiöön.

Alkoholi jatkaa lapsen vahingoittamista myös lapsen syntymän jälkeen. Alkoholin värittävä kotielämä jättää lapseen monenlaisia haittoja, joiden tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on tärkeää. Alkoholipitoisesta kasvualustasta aikuiseksi kasvaminen ilman tukea on lapselle tarpeettoman raskas ja epäinhimillinen urakka. Lapseen kohdistuvat vauriot koituvat kalliiksi myös yhteiskunnalle. Avun saaminen lapselle, jotta olosuhteet lapsen elämässä korjaantuvat, tulisi olla itsestäänselvyys. Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä huolissa olisi syytä aina pohtia kostean kodin mahdollisuutta niiden aiheuttajana sekä kuulla lasta häntä koskevissa huolen aiheissa.

Vaikka tilastoista voidaan nähdä, että yli puoli miljoonaa lasta kasvaa kodissa, jossa alkoholi määrittelee lapsuuden kivijalan, eivät tilastot kerro koko totuutta. Huterissa olosuhteissa kasvavia lapsia on jäänyt myös tilastojen ulkopuolelle ja siksi määrä on varmasti suurempi. Vaikka kaikki lapset eivät saisikaan kokemuksistaan sitä raskainta taakkaa kannettavakseen, on haittoja kokevien lasten määrä niin suuri, että ongelma ei ole ohitettavissa. Ongelmiksi tunnistetut ovat tunnustettavissa ja Itäpuiston mukaan ihmisen rakentamina ongelmat ovat myös ihmisten korjattavissa.

Kiinnitin huomiota, että tutkimusaineistossa ei ollut yhtään mainintaa siitä, että kirjoittajat olisivat tulleet lapsuudessaan kenenkään taholta aktiivisesti autetuiksi. Koko aineistossa mainittiin muutaman kerran lapsen itse hakeutuneen isovanhemmille tai naapuriin vanhempien juopottelulta turvaa, unta ja ruokaa hakemaan. Pienimuotoista väliintuloa edusti yhden kirjoittajan maininta siitä, kuinka opettaja oli tehnyt huomion lapsesta ja kirjannut sen hänen todistukseen. Sen lisäksi eräs tutkimusta varten kirjoittanut kertoi pohtineensa, olisiko lastensuojelu puuttunut heidän tilanteeseensa, jos he olisivat lapsia nykyään.

Lastensuojelulaki määrittelee ensisijaisesti vanhemmat vastaamaan lapsen hyvinvoinnista ja turvaamaan lapsen tasapainoinen kehitys. Se ohjaa myös viranomaiset, jotka ovat lasten kanssa tekemisissä, tarpeeksi ajoissa tukemaan vanhempia, antamaan perheille apua ja ohjaamaan heitä tarvittaessa avun piiriin. Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa linjataan lapsen oikeudet leikkiin, osallistumiseen, suojeluun ja huolenpitoon sekä hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Suomessa 1991 voimaan tullut yleissopimus on sitova, kuten laki ja se velvoittaa valtiota, kuntia, viranomaisia ja lasten vanhempia sekä muitakin aikuisia pitämään huolta lasten oikeuksista. (Lastensuojelulaki 2007/417§2, Lastensuojelu.info n.d.g.)

En ollut aiemmin tehnyt opinnäytetyötä tällä menetelmällä tai tässä mitataavassa, joten opin paljon uutta paitsi analyysin teosta, myös itse aiheesta. Aihe säilytti mielenkiintonsa läpi koko prosessin, vaikka välillä olinkin valmis nakkaamaan koko opinnäytetyön takkaan. Turhautumista lähinnä aiheutti oman elämäntilanteen tuoma ahtausta. Uppoutuminen aiheeseen siinä määrin, kuin olisin halunnut, ei tässä kohtaa elämää ollut mahdollista.

Tässä tutkimuksessa, Itäpuiston väitöskirjassa ja Fabritiuksen gradussa suurimmilta osin naiset olivat kertomuksen kirjoittajia. Mielenkiintoista olisi tietää, miten pojat ovat kasvamisen alkoholistikodissa kokeneet ja millaisia kertomuksia he aikuisina kirjoittaisivat. Jäin pohtimaan myös sitä, millä tavoin vanhempien alkoholikäytöstä kärsivät lapset tulisivat sosiaalialan ammattilaisten taholta paremmin nähdyiksi, kuulluiksi ja tuetuiksi. Tutkimukseen osallistuneet kirjoittivat lapsuudenkokemuksistaan ja kosteasta lapsuudesta aikuisuuteen siirtyneistä taakoista. Tutkimusta tehdessäni mietin myös miten sosiaalialalla autetuksi tulevat ne aikuiset, joiden

elämänlaatua heikentää lapsuuden kodin aiheuttama taakka; ikuinen leima, syvät jäljet, turvattomuus, toimintahäiriöisyys tai epävakaus.

Opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuudessaan positiivinen kokemus, vaikka tutkimukseen osallistuneiden rankkojen kirjoitusten lukeminen oli toisinaan raastavaa. Elämme sivistysvaltiossa ja silti lapsuus voi täällä toteutua niin eri tavoin sekä eriarvoisesti. Oli hätkähdyttävää todeta, että puoli miljoonaa lasta kasvaa vaurioittavissa olosuhteissa ja kertoo aikuisena kasvutarinaansa, jota sävyttävät aikuisen alkoholinkäytön aiheuttamat negatiiviset tunteet ja kokemukset. Mitä pitäisi tapahtua, että lapset aikuisina kertoisivat toisenlaisia kertomuksia lapsuudenkokemuksistaan? Kertomuksia, joihin ei liity lääkkeitä, viinaa, kännissä ajoa, poliisia tai ambulansseja.

LÄHTEET

Aalto, M. (2015). Alkoholin ongemakäyttö. Teoksessa M. Aalto, H. Alho, K. Kiianmaa & L. Lindroos (toim.) Alkoholi-riippuvuus. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Alasuutari, P. (2007). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Duodecim Terveyskirjasto (n.d.d). Alkoholi-riippuvuus(alkoholismi) Haettu 23.6.18 osoitteesta http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00196

Fabritius, S. (2007). Selviytymistä ja haavoittumista. Naisten tarinoita vanhemman alkoholin käytöstä. Pro gradu-tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2013). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Itäpuisto, M. (2005). Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Väitöskirja. Sosiaalipsykologian ja sosiologian laitos. Kuopion yliopisto.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2012). Kategoriat, kulttuuri & moraalit. Johdatus kategoria-analyysiin. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Lasinen lapsuus (n.d.e). Mitä on lasinen lapsuus? Haettu 30.6.18 osoitteesta <https://lasinenlapsuus.fi/tietoa/mita-lasinen-lapsuus>

Lasten seurassa.fi (n.d.f). Näkökulmia. Alkoholi aiheuttaa lasten pahoinvointia. Haettu 4.7.18 osoitteesta <http://www.lastenseurassa.fi/nakokulmia/#!/nakokulmia/>

Lastensuojelulaki 2007/417§2. Haettu 12.7.18 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelu.info (n.d.g). Lapsen oikeuksien yleissopimus. Haettu 12.7.18 osoitteesta <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-oikeuksien-yleissopimus/>

Mäkelä, R. (2015). Alkoholi-ongelmat ja läheiset. Teoksessa M. Aalto, H. Alho, K. Kiianmaa & L. Lindroos (toim.) Alkoholi-riippuvuus. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Peltoniemi, T. (2003). Lapsen elämä suomalaisessa alkoholiperheessä. Teoksessa M. Holmila & J. Kantola (toim.) Pullonkauloja. Kirjoituksia alkoholistien läheisistä. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

STM (n.d.b). Alkoholilain kokonaisuudistus. Haettu 25.5.18. osoitteesta <http://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus>

STM (n.d.c). Alkoholilakiesityksen vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Haettu 25.5.18 osoitteesta <http://stm.fi/documents/1271139/1375609/Alkoholilain%20lapsivaikutusten%20arviointi/006c89b5-d48f-4b73-8110-e5cdcd8b5c1f>

THL (n.d.a). Alkoholin kokonaiskulutus väheni vuonna 2017. Haettu 25.5.18 osoitteesta <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholijuomien-kulutus>

KERTOMUSPYYNTÖ

OLIKO SINUN LAPSUUDEN PERHEESSÄSI VANHEMMILLA ALKOHOLIONGELMA?

Olen HAMKin sosionomiopiskelija ja teen opinnäytetyötä aiheesta: ”Mitä alkoholistin lapset aikuisena kertovat?”

**OSALLISTU TUTKIMUKSEENI KERTOMALLA
OMA KERTOMUKSESI NIMETTÖMÄNÄ.**

Kirjekuoressa on ohjeet kertomuksen kirjoittamiseen.

Satu Koivurinne

xxx

KERTOMUKSEN KIRJOITUKSEN OHJEET:

Kirjoita kertomuksen muodossa, millaisessa perheessä kasvoit. Miten alkoholi näkyi ja tuntui lapsuuden perheessäsi? Voit kuvata konkreettisia tilanteita.

Mieti myös kertomuksen loppuksi, siirtyikö lapsuudestasi jotakin aikuisuuteen?

Voit kirjoittaa niin pitkästi kuin haluat.

Kirjoita nimettömänä. Liitä kertomukseen vain ikäsi ja sukupuolesi.

Palauta kertomuksesi oheisessa kirjekuoressa, jossa on osoitteeni ja postimerkki valmiina.

PALAUTA TÄMÄ KERTOMUKSESI KANSSA SAMASSA KIRJEKUORESSA

Annan luvan käyttää kertomustani tutkimustarkoituksessa Satu Koivurinteen opinnäytetyöhön.

Nimeäni ei mainita ja tarinaa käsitellään luottamuksellisesti.

Rastita:

Käytän kertomuksia luottamuksellisesti ja ainoastaan tutkimustyöhön. Yksittäinen kertomus, henkilö tai HAMK ei tule tutkimusraportissa esiin. Tutkimuksen jälkeen tuhoan kertomukset.

Lämpimästi kiittäen:

Satu Koivurinne xxx

Osoite xxx

Puh. xxx

Sähköposti xxx